

Nərgiz MƏMMƏDZADƏ

QƏRB MEDİASINDA AZƏRBAYCAN MÖVZUSU: MÜSBƏT VƏ MƏNFİ YANAŞMALAR

Key words: disinformation, Azerbaijan realities, discussion, “fake news”, online media, to affect.

Ключевые слова: дезинформация, Азербайджанская реальность, обсуждение, «ложные новости», интернет-медиа, влияние

РЕЗЮМЕ

В статье говорится о распространении Западными СМИ дезинформации и «ложных новостей» об Азербайджане, социальная, экономическая и культурная жизни которого превратилась в обширную тему обсуждения. Также указывается освещение некоторыми Западными медиа органами, событий в нашей стране и в целом Азербайджанской реальности. Статья отмечает формы влияния подобных новостей на деятельность местных интернет-медиа.

SUMMARY

The article deals with the publishing of disinformation and “fake news” in Western media about all the developing areas of Azerbaijan which has become the topic of wide discussion with its social, economic and cultural life and also in some Western media organs conveying events happened in our country and generally, Azerbaijan realities as they were. The article also reflects how this news affects to the activity of online media in our country.

Qloballaşan dünyada dövlətlərarası əlaqələrin yaxşılaşdırılması və inşikafında medianın rolu əvəzsizdir. XXI əsrdə beynəlxalq münasibətlər ideyaların və ictimai fikrin mübarizəsindən asılıdır. Bu baxımdan vahid informasiya məkanında Azərbaycan realılıqlarının beynəlxalq ictimaiyyətə çatdırılması, Dağlıq Qarabağ probleminin xarici mətbuatda işıqlandırılması ölkə mediasının prioritetlərindəndir. Azərbaycan hər zaman beynəlxalq aləmdə, xüsusən, Qərb mediasında ölkə maraqlarının müdafiəsinə, milli-mənəvi dəyərlərimizin, dövlətçilik prinsiplərimizin geniş işıqlandırılmasına çalışır. Buna müəyyən qədər nail olsa da, təəssüf ki, bir sıra qərb dövlətlərinin informasiya portallarında birbaşa Azərbaycana qarşı yönəlmiş təxribatçı xəbərlərə, yalan məlumatlara rast gəlinir. Buna səbəb isə SSRI-nin dağılmasından sonra müstəqillik əldə edən Azərbaycanın qısa müddətdə sürətlə inkişafının və münaqişə şəraitində olmasına baxmayaraq, bir sıra diplomatik uğurlara imza atmasının Qərbi narahat etməsidir. Nədənsə, Fransa, Almaniya, İngiltərə kimi güclü qərb dövlətləri beynəlxalq aləmə Azərbaycan realılıqlarının olduğu kimi çatdırılmasından ya çəkinir, ya da bu məlumatları təhrif olunmuş formada yayımlayır. Bir faktı da qeyd edim ki, **IV İslam Həmrəylik Oyunları və Formula-1 yarışları öncəsi bir sıra Qərb media orqanlarında Azərbaycan haqqında dezinformasiya, “fakenews” və antitəbliğat xarakterli yazılar artıq özünü büruzə verməyə başlamışdı. Qərb mediasında dezinformasiya və**

antitəbliğət kimi neqativ elementlər hələ “Eurovision” mahnı müsabiqəsi dövründən başlayaraq daha qabarıq forma aldı, I Avropa Oyunları və digər tədbirlər zamanı da eyni şəkildə davam etdi. Lakin həmin dövrdə Azərbaycanın həqiqətə əsaslanan mövqeyi bu kampaniyaları alt-üst etdi. Bu işdə milli medianın və obyektivlik prinsipini hər şeydən üstün tutan bir çox beynəlxalq media orqanlarının da böyük rolu oldu.

Sözügedən antitəbliğət ünsürlərinə misal olaraq, İngiltərənin “Guardian” qəzetində Azərbaycanda guya insan hüquqlarının pozulmasından bəhs edən, hər hansı ciddi mənbəyə istinad olunmayan, yalnız şayiələr əsasında iddialar irəli sürülən məqaləni qeyd edə bilərik. Eyni zamanda “Independent” qəzetinin əməkdaşının qeyri-qanuni şəkildə Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərinə səfər etməsi və futbolu siyasiləşdirərək qondarma rejimin təbliğatını həyata keçirməsi də yaxın tariximizdə baş vermişdir. “Independent”də həmin məqalə yayılan gün redaktora məktub ünvanlayaraq Azərbaycanın mövqeyinin dərc edilməsi xahiş olunsada, qəzet bundan imtina etmişdi.

Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin mətbuat xidmətinin rəhbəri Hikmət Hacıyev müsahibələrinin birində bu barədə demişdir: “Yazı üslubu və mövzular baxımından Azərbaycana qarşı təbliğət xarakteri daşıyan materialları təhlil etdikdə onların eyni məqamları dəfələrlə təkrarlaması, fərdi halları ümumiləşdirməsi və şişirtməsi, istinad bazasının olmaması və ya yalnız bir mənbəyə müraciət etməsi, alternativ fikirlərə və dövlətin rəsmi mövqeyinin işıqlandırılmasına yol verilməməsi kimi qeyri-obyektiv və qərəzli hallar ortaya çıxır. Bundan əlavə, Azərbaycana təzyiq kimi işğal olunmuş ərazilərimizə qanunsuz səfər edilir və oradan qondarma rejimi təbliğ edən yazılar hazırlanır. Konkret məsələ ilə əlaqədar Azərbaycan tərəfi cavab hüququndan istifadə edib mövqeyini bildirsə də, jurnalist etikası və obyektivliyindən kənar şəkildə bu mövqeyin dərc olunmasına imkan verilmir”.

Bunun əksinə olaraq isə, İngiltərənin məşhur “The Telegraph” qəzetinin internet saytında “Qafqazın Dubayı- Bakı, Azərbaycan” adlı məqalədə ölkəmizin müstəqillik qazandığı illərdən bu günə qədər keçdiyi tarixi yol, onun neft üzərində qurulan iqtisadiyyatının insan kapitalında köklənməsi, mədəni həyatının inkişafı, Bakıda yerləşən tanınmış tikililər, tarixi binalar, restoranlar haqqında fikirlər qeyd olunub. Bu da İngiltərə mediasının bir hissəsinin Azərbaycana qarşı tənqibət xarakterli məlumatlar yaymasını, digər hissəsinin isə ölkəmizin hazırkı mövqeyini, inkişafını göz önünə çəkdiyini göstərir.

Ümumilikdə, İngiltərə mediasının Azərbaycan haqqında mövqeyini təhlil edərkən bu nəticəyə gəlirik ki, sözügedən media orqanları ölkəmizə təzadlı münasibət bəsləyir. Onların bir hissəsi “saxta xəbərlər”ə üstünlük verdiyi halda, digər hissəsi həqiqətə əsaslanan məlumatları yayımlayır.

I Avropa Oyunları zamanı əsasən Qərb ölkələrindən Azərbaycana qarşı təşkil olunmuş kampaniyanın təhlili bu prosesin necə həyata keçirildiyi, onun aktyorları, hədəfləri barədə dolğun təsəvvür formalaşdırmaq imkanı yaratdı. Anti-Azərbaycan kampaniyası beynəlxalq QHT-lərin bəyanatları, mediada gedən hədəf yazıları ilə başladı. Bir sıra ölkələri əhatə edən media infrastrukturuna eyni tezislər əsasında materiallar vermək tapşırıldı. Buna görə də Britaniyada BBC, “Reuters”, “The Guardian”, “The Independent”, Almaniya “Der Spiegel”, “Stern”, “Deutsche Welle”, Fransada “Le Monde”, “Frans Press” kimi aparıcı media qurumları bir birini təkrarlayan materiallar verdilər. Paralel olaraq sosial şəbəkələrdə Azərbaycanın mənfi rəyinin formalaşdırılmasına cəhd olundu, Avropanın müxtəlif paytaxtlarında etiraz aksiyaları təşkil edildi. Adi araşdırmalar da təsdiq edir ki, 2012-ci ildə olduğu kimi, I Avropa Oyunları ərəfəsində də Almaniya mediası Azərbaycana qarşı hücum kampaniyasının mərkəzi fiqurlarından birinə çevrildi. Eləcə onu demək kifayətdir ki, iyunun 1-dən 15-dək bu ölkənin mediası Azərbaycanla bağlı 30-a yaxın tənqidi material verdi. Ancaq az keçmədi ki, Almaniyanın “Spiegel”, ARD kimi aparıcı KİV-ində də Azərbaycana qarşı əsassız,

qeyri-obyektiv materiallar verilməsi bu ölkənin müəyyən dairələrinin Azərbaycanla bağlı maraqları ilə uzlaşdırıldı və total qarayaxma kampaniyasının tərkib hissəsinə çevrildi.

Lakin təhlillər zamanı, bəzi alman media mənbələrində ölkəmiz haqqında dezinformasiyaya qarşı yönəlmiş nümunələrə də rast gəlmək olar. Məsələn, Almaniyanın “Berlinertageszeitung” qəzetində alman mediasının ilk Avropa Oyunları üzərindən Azərbaycana qarşı informasiya hücumları tənqid olunub. Məqalədə bildirilib ki, son vaxtlar Almaniya mətbuatında qitə tarixində ilk böyük idman hadisəsi olan Avropa Oyunlarının keçirildiyi Azərbaycan haqqında mənfi məqalələrin sayı çoxalıb: “Təəssüf ki, bu, alman mediasının tənqidindən çox Azərbaycan haqda qaralama kampaniyasıdır. Halbuki, Azərbaycana qarşı insan haqları ilə bağlı ittihamların irəli sürülməsinə heç bir səbəb yoxdur. Avropa Oyunlarının aktuallığı fonunda iqtisadi şəffaflıq kimi məsələlərin meydana atılması da oyunların əhəmiyyətinə təsir edir. Azərbaycan 12-28 iyun tarixini əhatə edəcək ilk Avropa Oyunlarını işıqlandırmaq məqsədilə bütün xarici jurnalistləri obyektiv şəkildə akkreditasiyadan keçirib. Bu, alman jurnalistlərinə də aiddir”.

Məqalədə Azərbaycana qarşı söz azadlığının boğulması ittihamlarının da yanlış olduğu qeyd olunub. Söz və informasiya azadlığının Azərbaycan Konstitusiyasında təsbit olunması, ölkədə çoxsaylı radio və televiziya ilə yanaşı, Azərbaycan, rus və ingilis dillərində çap olunan yüzlərlə qəzet, həmçinin, 50-dən çox xəbər agentliyinin fəaliyyət göstərməsi, əhalinin 70 faizinin internet istifadəçisi olması, internet resurslarına dövlət tərəfindən heç bir məhdudiyyətin qoyulmaması vurğulanıb. Sərbəst toplaşmaq azadlığının təmin olunması, Azərbaycanda hər hansı icazəsiz nümayişin dinc və insidentsiz ötürülməsi də məqalədə xüsusilə nəzərə çatdırılıb.

“Berlinertageszeitung” qəzetində habelə Azərbaycanın iqtisadi inkişafından da bəhs olunur: “Azərbaycan hökuməti əhalinin iqtisadi imkanlardan yararlanmasını yüksək dərəcədə təmin edir. Bu, neft və qaz hasilatından əldə olunan gəlirlərin bölüşdürülməsində də

öz əksini tapıb. Dünya İqtisadi Forumunun son hesabatında Azərbaycan dünyada iqtisadi rəqabət qabiliyyətinə görə 40-cı pillədə qərarlaşıb. Bu ölkədə keçirilən I Avropa Oyunlarının idman hadisəsi olaraq siyasiləşdirilməsi doğru deyil”.

Almaniya mediasının təhlili zamanı isə onun ölkəmiz haqqında ikili mövqe tutması ilə yanaşı, eyni zamanda, yerli KİV və informasiya portallarının arasında da bir informasiya mübarizəsinin aparıldığının şahidi oluruq. Bu da öz növbəsində deməyə əsas verir ki, Qərbdə hegomonluğa can atan Almaniya Cənubi Qafqazda müstəqil siyasət yürüdən Azərbaycana qarşı daha çox “qarayaxma” metodundan istifadə edərək onun mövqeyini zəiflətməyə çalışmış, lakin ölkəmizin demokratik siyasətə əsaslanan müqaviməti ilə həmin kampaniyalar süquta uğradı.

Qərbin digər aparıcı qüvvəsi olan Fransa da Azərbaycana münasibətində “qonşularından” fərqlənir. Ölkəmizdə həyata keçirilən dünya və Avropa miqyaslı iri tədbirlərə qarşı keçirilən kampaniyalara qoşulmaqla, əslində öz real mövqeyini bir daha sübut edirdi. Həmin dövrdə Fransanın “Le Monde”, “Frans Press” kimi aparıcı media qurumları dezinformasiyaların yayımlanmasında ön sırada mövqe tuturdular. Lakin sonralar iki ölkə arasında diplomatik əlaqələrin daha da genişləndirilməsi, Azərbaycan həqiqətlərinin dünyaya olduğu kimi çatdırılmasına həsr edilən zirvə toplantılarının, konfransların, görüşlərin keçirilməsi, bütün bunlarda Fransanın da fəal iştirak etməsi onun mövqeyinin bir qədər dəyişməsinə səbəb oldu. Məhz bunun nəticəsi idi ki, məlum aprel hadisələrinin ilk günlərində Dağlıq Qarabağda ermənilərin törətdiyi qanlı hadisələr Avropa ölkələrinin çoxunda, xüsusən də Fransa cəmiyyətində böyük həyəcan yaratdı. Baş verən hadisələrin gedişi, səbəbləri və nəticələri Fransa ictimai-siyasi mühitində və Fransa mediasında geniş işıqlandırıldı. Ənənəvi olaraq media orqanları vasitəsilə manipulyasiya etməyə və dezinformasiyalar yaymağa müvəffəq olan ermənilər və ermənipərəst qüvvələr bu dəfə çətinliyə düşdülər. Azərbaycan həqiqətləri və xüsusilə, Dağlıq Qarabağ hadisələri haqqında Fransa cəmiyyəti

yətində getdikcə daha çox yer alan obyektiv məlumatlar Fransada yaşayan erməni diasporasını da narahat etməyə başladı. Buna görə də Fransa televiziya kanallarında və mətbuatında regiondakı reallıqları düzgün əks etdirən və Azərbaycanın mövqeyini dəstəkləyən hər hansı bir məlumat dərhal ermənilər tərəfindən etirazla qarşılanırdı.

Daha bir nümunədə isə Fransanın “Le Fil Rouge” media saytında “Azərbaycan-Bakı kontrastlar paytaxtı” adlı məqaləni qeyd edə bilərik. Məqalədə ölkəmiz, onun coğrafiyası haqqında məlumat verilərək, dünyada ilk neft quyusunun Xəzər dənizi sahilində yerləşən Bakıda qazıldığı bildirilib. Ölkəmizin iqtisadi inkişafından bəhs olunub. İçərişəhər haqqında ətraflı məlumat verilərək, onun UNESCO-nun Dünya İrs Siyahısına daxil edildiyi diqqətə çatdırılıb. Bakı şəhərinin arxitekturasından, dünya memarlığının nadir incilərindən sayılan Heydər Əliyev Mərkəzi və “Alov qüllələri”ndən söz açılıb. Bakının bir çox beynəlxalq səviyyəli idman yarışlarına ev sahibliyi etdiyi də qeyd olunub.

Fransa mediasını nəzərdən keçirdikdən sonra bu qənaətə gəlmək olar ki, ölkədəki iri media qurumları əsas istiqamət olaraq, digər Qərb dövlətləri kimi saxta xəbərlər, yalan məlumatlar yayımlamış, lakin bəzi KİV-lərində isə bu mövqeyini dəyişərək hadisələrə olduğu kimi qiymət vermişdir.

Ümumiyyətlə, Qərb mediasında yayımlanan bu ikili xarakterli xəbərlər ölkəmizdə fəaliyyət göstərən KİV-ə, internet mediasına da təsirsiz ötürmüşür. Jurnalistlər istər televiziya və radio, istərsə də internet media vasitəsi ilə bu tənqibatçı mövqeyi tənqid edir və onun Azərbaycanın maraqlarına zidd olduğunu vurğulayırlar. Həmçinin ölkə reallıqlarının beynəlxalq aləmdə tanınmasına xidmət edən bir sıra Qərb media orqanlarının işi yüksək qiymətləndirilir və digər qurumların da bu obyektivlik formatına keçmələrini tövsiyyə edirlər.

Bütün bunlar deməyə əsas verir ki, həqiqətən Qərb mediası Azərbaycana qarşı “ikili siyasət” yürüdərək, bir tərəfdən dezinformasiyalara, saxta xəbərlərə yer ayırır, digər tərəfdən də ölkəmizdə baş verən hadisələrə, onun gündəmində dayanan Dağlıq Qarabağ

münaqişəsinə, həmçinin, həyata keçirilən sosial-iqtisadi tədbirlərə obyektiv yanaşma nümayiş etdirilir. Təbii ki, bu mövqə müxtəlifliyi öz növbəsində Qərb mediasını da ikiyə bölür: anti-Azərbaycan yönümlülər və obyektiv fəaliyyət göstərənlər.

ƏDƏBİYYAT:

1. www.azertag.az
2. <https://apa.az/xeber-az/media-xeber/almaniya-qezeti-qerb-mediasinda-azerbaycan-eleyhine-aparilan-kampaniyani-ifsad-edib.html>
3. www.telegraph.co.uk
4. www.independent.co.uk
5. <https://www.theguardian.com/world/azerbaijan?page=3>
6. www.berlinertageszeitung.de
7. www.lefilrouge.media
8. www.trend.az
9. <http://oxu.az/society/81525>

Elmi rəhbər: dos.P.İbrahimova